

LAKIALOITE 109/2010 vp

Laki päihdehuoltolain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

Syntymättömälläkin lapsella on tietyt oikeudet YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan. Yhä useampi syntyvä lapsi on kuitenkin äidin päihteiden käytön vuoksi vammautunut tai sairastunut vakavasti. Joka vuosi usea vauva aloittaa elämänsä alkoholin vaurioittamana — näiden lasten oikeudet eivät ole toteutuneet.

Tuoreimpien arvioiden mukaan noin 6 prosenttia raskaana olevista suomalaisnaisista on alkoholin suurkuluttajia. Tämä merkitsee vuosittain yli 3 000:ta päihteille altistunutta sikiötä. Suomessa syntyy vuosittain noin 600 lasta, joilla on sikiöaikaiseen alkoholialtistukseen liittyviä oireita. Lisäksi erilaisten päihteiden, alkoholin, huumeiden ja lääkkeiden, sekakäyttö on tavallista. Tästä johtuen yksittäisen päihteen osuutta ja vaikutuksia sikiövaurioihin on usein vaikea arvioida.

Raskausaikana alkoholia käyttävien naisten paino nousee tavallista vähemmän ja lapset ovat syntyessään pienikokoisempia kuin alkoholia käyttämättömillä naisilla. Usein paljon alkoholia nauttivat naiset kärsivät myös anemiasta ja ovat yleiskunniltaan heikkoja ja väsyneitä, mikä haittaa edelleen sikiön ja äidin välistä verenkiertoa. Runsas alkoholin nauttiminen rappeuttaa istukkaa ja häiritsee napanuoran verenvirtausta, eikä lapsi saa tarvitsemiaan ravintoaineita ja happea riittävästi kehittyäkseen normaalisti.

Raskaana olevan naisen nauttima alkoholi läpäisee istukan helposti ja kulkeutuu sikiöön. Puolessa tunnissa alkoholin juomisen jälkeen sikiön veren alkoholipitoisuus on sama kuin äidin veressä. Alkoholi kulkeutuu runsaasti vettä si-

sältäviin kudoksiin, ja siksi lapsiveden alkoholi-pitoisuus voi nousta äidin veren alkoholipitoisuutta suuremmaksi. Alkoholinkäyttö lisää erityisesti keskenmenon riskiä. Jos raskaana oleva nainen juo kolmen ensimmäisen raskauskuukauden aikana 1—2 alkoholiannosta päivässä, kasvaa keskenmenon riski seuraavien kolmen raskauskuukauden aikana kaksinkertaiseksi. Kolme alkoholiannosta päivässä jo kolminkertaistaa keskenmenoriskin.

Runsas alkoholinkäyttö saattaa altistaa myös istukan irtoamiselle liian aikaisessa vaiheessa, mikä johtaa ennenaikaiseen synnytykseen. Alkoholin vaurioittamat istukat voivat olla rappeutuneita, niissä voi olla paikallisia kuolioita sekä pienten verisuonten tukoksia ja tulehduksia.

Sikiön vaurioituminen riippuu raskaana olevan naisen alkoholin nauttimistavasta, sikiön alkoholialtistuksen kestosta suhteessa raskauden kestoon ja naisen viikossa käyttämästä alkoholimäärästä. Alkuraskaudessa (erityisesti 4.—8. raskausviikoilla) alkoholinkäyttö saa aikaan epämuodostumia sikiössä, koska raskauden alussa kehittyvät ihmiselimestön tärkeimmät elimet. Tyypillisimpiä epämuodostumia ovat sydänviat, munuais- ja virtsatiepoikkeamat, monisormisuus sekä luuston ja nivelten kehityshäiriöt. Keski- ja loppuraskaudessa naisen alkoholinkäyttö lamaa kudosten kehitystä ja hidastaa sikiön kasvua. Sikiön kasvu hidastuu sitä enemmän, mitä enemmän raskaana oleva juo alkoholia.

Sikiön keskushermosto (aivot ja selkäydin) on erityisen herkkä vaurioitumiselle, sillä se ke-

hittyy koko raskauden ajan ja on siten vaurioille alttiina läpi koko raskauden. Vaikeimmat sikiön keskushermoston häiriöt ovat syntyneet sikiöille, joiden äidit ovat jatkaneet alkoholin käyttöä koko raskauden ajan.

Sikiön alkoholisyndrooma, FAS (fetal alcohol syndrome) -oireyhtymä kehittyy noin 30 %:lle niistä sikiöistä, joiden äidit raskaana ollessaan käyttävät säännöllisesti runsaasti alkoholia. Oireyhtymän lievempää muotoa kutsutaan lyhenteellä FAE (fetal alcohol effects). Vain osa Suomessa syntyvistä FAS- ja FAE-lapsista tunnistetaan vauvaiässä. Vastasyntyneet saattavat kärsiä vieroitusoireista, kuten vapinasta ja tärinästä. Lisäksi FAS-vauvoilla on syömis- ja nukkumisongelmia ja he voivat olla velttoja tai toisaalta jäykisteleviä.

Päihteen vuoksi syntyvät kehitysvammat olisivat kuitenkin estettävissä. Jos äiti ei raskausaikana käytä alkoholia tai muita päihteitä, niistä johtuvia sikiövaurioitakaan ei synny. Sikiön terveyden turvaamiseksi päihdeäidit on voitava määrätä pakolliseen hoitoon silloin, kun muut keinot ovat osoittautuneet tehottomiksi. Lisäksi raskaana oleville päihdeongelmallisille pitäisi mahdollistaa pääsy päihdehoitoon heti halutessaan.

Ennakoiva lastensuojeluilmoitus on tärkeä keino lasten pelastamiseksi vammautumiselta edellyttäen, että terveydenhoidolla on käytös-

sään auttamis- ja hoitokeinoja niille, joita ennakoiva ilmoitus koskee. Ennakoiva lastensuojeluilmoitus ei kuitenkaan ole riittävä keino lapsen oikeuksien turvaamiseksi. YK:n yleissopimuksen mukaan valtioiden tulee taata mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle. Lapsen etu tulee asettaa kaikessa päätöksenteossa etusijalle. Lapsella on sopimuksen 24 artiklan mukaan oikeus parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan. Tätä edistää viime kädessä parhaiten mahdollisuus odottavien, päihdeongelmaisten äitien pakkohoitoon ohjaamiseen.

Päihdeäitien pakkohoito on käytössä Ruotsissa. Norjassa on "vapaaehtoinen pakkohoito", jota äiti ei voi keskeyttää hoidon aloittamisen jälkeen. On kiistaton tosiasia, että pakkohoito turvaisi syntymättömän lapsen edut. Äidin päihderiippuvuuden poistamiseksi voidaan pakkohoidon lisäksi tarvita myös muita sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteitä. Pakkohoidolla saattaa myös olla ennalta ehkäisevä vaikutus, sillä tietoisuus pakkohoidon mahdollisuudesta saattaa joidenkin äitien kohdalla lopettaa päihteen käytön heidän tullessaan raskaaksi.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

päihdehuoltolain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään päihdehuoltolain (41/1986) 10 §:n 1 momenttiin uusi 3 kohta seuraavasti:

10 §

Hoitoon määräämisen edellytykset

Hoitoon tahdostaan riippumatta voidaan määrätä henkilö, jonka hoidon ja huollon järjestämisessä vapaaehtoisuuteen perustuvat palvelut ei-

vät ole mahdollisia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja joka

3) raskaana ollessaan päihteitä käyttäessään vaarantaa sikiön hengen ja turvallisuuden.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 2010

Pertti Hemmilä /kok